

LOKÁLIS IDENTITÁSÉPÍTÉSI FOLYAMATOK KÁSZONBAN 1990 UTÁN

LOCAL IDENTITY BUILDING PROCESSES IN KÁSZON REGION AFTER 1990

SZÁSZ MÁRIA-MAGDOLNA

Debreceni Egyetem, Magyarország/ KAM – Regionális és Antropológiai
Kutatások Központja, Csíkszereda, Románia
szaszmaria@gmail.com

Összefoglalás

A tanulmány a Kászoni mikrorégióban (Hargita megye, Románia) zajló identitás-építési folyamatok feltárásával kapcsolatos eredményeket ismerteti. Az elemzés a térelemek, események és folyamatok mentén mutatja be az 1989 utáni térségi identitásépítési gyakorlatot a következő öt tevékenységi területen: téralakítási folyamatok, közösségi események, a lokális identitással kapcsolatos fontosabb termékek létrehozása, a térség digitális tartalmainak kialakítása, térségi szakmai tematizációk.

Kulcsszavak: Kászoni térség, lokális identitás, helyi fejlesztés

Bevezető

A tanulmány tárgya a Kászoni mikrorégióban (Hargita megye, Románia) zajló – 1990 utáni – identitásépítési folyamatok feltárásával kapcsolatos kutatási eredmények bemutatása. Az elemzett térség egyediségét az adja, hogy Hargita megyén belül ez a térség földrajzilag is különálló. Öt település alkotja, amelyek ugyanakkor egy adminisztratív egységet (községet) alkotnak. Ezért a mikrotérségi és a lokális identitásszerkezet többnyire egybeesik, ezt az identitásszerkezetet metaforikusan a „Kászoni”, kászoniak”, „kászoniság”, „kászoni emberek” és hasonló kifejezések kifeje és befele egyaránt markánsan jelölik. A mikrotérségi és a lokális identitásszerkezet egybeesése azért nem teljes körű, mert a községet alkotó öt település mindegyike rendelkezik saját „lokális” identitáselemekkel, ezek azonban – kevés kivételtől eltekintve – nincsenek oppozícióban a mikrotérség egészére ki-

terjedő, szintén lokálisként megélt identitással. Ennek magyarázata föltehetően abban keresendő, hogy ez a mikrorégió jelentős társadalomtörténeti hagyományokkal rendelkezik ezen a téren is, és a lokalitás kialakításának és megélésének ez a kétféle szintje a térségi társadalom számára elfogadott. Erre a helyzetre reflektálva a tanulmányban a „mikrorégió identitása” és a „lokális identitás” megjelöléseket szinonimaként használok, mindkét megjelölés a térség (és egyben a község) egészére vonatkozik. A térségen belüli egyes települések identitáselemeinek vizsgálata nem tartozik munkám körébe. Ebben a térségben 2018-ban végeztem terepmunkát egyetemi képzéshez kapcsolódó MA dolgozat készítése keretében. Tényfeltáró munkám keretében arra törekedtem, hogy ne csupán értékleltárt készítsék (ilyen összegzések készítésére sok fejlesztéspolitikai indíttatású kísérlet történt az elmúlt években a székelyföldi térség rurális településein), hanem események és folyamatok formájában regisztráljam a térség 1989 utáni identitásépítési gyakorlatát. Az egyes események önállóan is elemezhetők, ilyen kutatásokra a székelyföldi térségben végzett szimbolikus térhasználat kutatások (ezek összegző áttekintését lásd Bodó – Biró (2017): *Szimbolikus térhasználat változó szerepben* című tanulmányban) sokféle példát szolgáltatottak. A három évtized kászoni folyamatait és eseményeit feltáró adatgyűjtés és leírás azonban nem kínált keretet egyedi elemzések készítésére. Az általam választott eljárás támpontokat kínálhat a térség 1990 utáni társadalmi folyamatainak jobb megértéshez, ugyanakkor az értékleltár készítés gyakorlatán túllépve szélesebb körű alapozást kínál a fejlesztéspolitikai tervek és programok kidolgozásához. Munkám számára meghatározó szakmai kiindulópontokat kínáltak a térségben korábban folytatott lokális identitás kutatások (Bodó, 2000; Bodó – Biró (2000); Bodó, 2011; Biró – Bodó, 2011; Bodó – Biró, 2011; Kiss, 2011; Zsigmond, 2017; Biró és társai, 2011/2019.), nem utolsósorban szakmai ösztönzést jelentettek a vidéki térségek fölértékelődését, a lokalitások fontosságát (Ray, 1998; Meyrowitz, 2005), az új vidékfejlesztési paradigma előtérbe kerülését hangsúlyozó szaktanulmányok (OECD, 2006 stb.).

Lokális kontextus

A Kászoni-medence Hargita megye délkeleti csücskében található, területe 302,52 négyzetkilométer. Önálló földrajzi kistáj, a Csíki- és Háromszéki-medence falvaitól viszonylag távol esik, földrajzilag zárt vidék, amely sajátos népviselettel, szokásokkal és építészettel rendelkezik. A Kászoni-medence településeiről ránk maradt első írásos emlékek viszonylag új keletűek, a XIV. századból valók, az 1332-es

pápai tizedjegyzékben szerepel (András, 2009). A község öt településből áll (Kászonfeltíz, Kászonaltíz, Kászonimpér, Kászonjakabfalva és Kászonújfalú), történeti-mentális tényezők alapján a területi identitás legalább olyan fontos, mint a lokális (településhez kötött) identitás. A község összlakosságszáma a 2011-es népszámlálás alapján 3012 fő, ami nagymértékben azóta sem változott. Ami a község intézményi ellátottságát illeti, megtalálhatóak a legfontosabb intézmények, mint az iskolák, orvosi rendelők, templomok, rendőrség, közbirtokosságok. A helyi foglalkoztatást többnyire ezek az intézmények biztosítják, valamint egy fafeldolgozó gyár.

Szakirodalmi vonatkozások

A vidéki terek felértékelődése szoros kapcsolatban áll a globalizációval. A globalizálódó világgazdaság és az azt kísérő folyamatok, a gazdaság alapvető tényezőinek és folyamatainak megváltozása nem hagyta érintetlenül a vidéki területeket sem. A vidéki terek számára egyaránt jelentett fenyegetést és lehetőséget is a globalizáció. Egyrészt jó lehetőség volt, mivel a helyi termékeknek és szolgáltatásoknak új piacot teremtett, viszont a versenyhelyzetet is növelte, hiszen a nemzetközi konkurencia betört a helyi piacra. A globalizáció eltörölte a földrajzi, identitás-alapú közösségi határokat, melyek eddig védelmezték a vidéki termékeket, a helyi ipart valamint a kulturális tradíciókat is. A globalizációhoz kapcsolódó lokalizáció a vidéki területek felértékelődéséhez, és a lehetőségek kiszélesedéséhez vezetett, a helyi értékek és a belső erőforrások szerepének előtérbe helyezése által (Káposzta – Tóth, 2013). A globális folyamatok kapcsán tehát egyaránt kell számolni a pozitív (a közösségi tér kitágulása, a helyi sajátosságok felértékelődése, sokszínűség, helyi tudás felértékelődése, valamint a feszültségek kezelése) és negatív (az identitások feloldódása, közösségek felbomlása, helytől való eltávolodás, uniformizál, egyöntetűvé tesz, valamint autonómia csökkenése és az erőforrások kifosztása) hatásokkal is a lokális téren (Fekete, 2005; Káposzta – Tóth, 2013).

Az 1989 előtti társadalom a lokalitás lenyomata volt. Székelyföld, a romániai szocialista korszak utolsó évtizedében kisebbségként egy nehéz korszakot élt meg. Nemzeti egységesítés volt a cél. A kisebbségek esetében, a nemzeti identitás építése a társadalom nyilvános terében teljes mértékben tiltva volt. Tiltás alá tartoztak a szimbólumok használata, a terek nyilvános beélése, megjelölése, esetleg szigorúan hatalmi ellenőrzés mellett mehetett végbe és csakis az adott hatalmi ideológia megjelenésére szolgálhatott. Azok az események, amelyek a lokalitás sajátos jellegéről szóltak, teljes mértékben tiltás alá estek a nyilvános térben. Minden, ami a magyarság

nemzeti identitásához kapcsolódott, tiltás alá esett. Ez a tiltás a kommunista hatalom bukásával oldódott fel és a magánszférában rejtőzködő identitáselemek kikerültek a társadalom nyilvános szférájába. Megindult egy rehabilitációs folyamat. Az emberek nagyon törekedtek arra, hogy nemzeti identitásukat kivigyék azokra a terekre, ahová addig nem lehetett. Fontos volt számukra a nyilvános terek visszafoglalása. Emlékműveket, szobrokat, kopjafákat állítottak, névadó ünnepeket, rendszeresen megszervezett ünnepeket tartottak a szimbolikussá tett helyeken. Ezek az ünnepek erősítették az összetartozást valamint a nemzeti és lokális identitást is (Bodó, 2015).

A téralapú identitás elemzésével a csíkszeredai KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja nagyon sokat foglalkozott a rendszerváltozási időszak előtt és az 1989 utáni periódusban is. Az első alapos téridentitás vizsgálatot a térségben Biró A. Zoltán és Bodó Julianna készítették 1992-ben a „hargitaiság”-ról, lényegében egy régió identitásépítési gyakorlatáról, amelyben egy állami rendelettel létrehozott területi egység (Hargita megye) identitástermelési mechanizmusait, a hargitaiságnak a kialakulását mutatták be. A témában további fontos kutatások például Biró A. Zoltán és Oláh Sándor (1993) Emlékmű – jelkép – identitás esettanulmányuk, vagy Bodó Julianna és Biró A. Zoltán (2000) Szimbolikus térfoglalási eljárások című tanulmánya. Így ezek a kutatások rávilágítanak arra, hogy a rendszerváltás után megnőtt a kulturális szereplők száma (Biró, 2006), ugyanakkor változott a kulturális eseményekhez való viszonyulás, több ünnepi eseményt szerveznek, amelyek ugyanakkor erősödő lokális léptékű identitástermelési folyamatokat is jeleznek. Mindez felfogható a lokális közösségi struktúrák és identitások rehabilitációjának jelzéseként is (Ferencz, 2007). A KAM – Intézet témához kapcsolódó másik fontos munkája a Nemzeti identitás – lokális identitás – versenyképesség (2011), amelyben a lokális identitások alakulását vizsgálták a Székelyföldi kistérségben. Blága Ágnes (2015) is kutatott a témában, Felcsík kistérségben. Tanulmányában a Székelyföldön található Felcsík kistérségben az 1989- es rendszerváltás után történő szimbolikus térfoglalási törekvéseket elemezte.

Módszertan

A térségben végzett terepmunka során arra törekedtem, hogy összegyűjtsem az utóbbi három évtized olyan eseményeivel, rendezvényeivel, kezdeményezéseivel kapcsolatos információkat, amelyek összefüggésbe hozhatók a térségi léptékű identitás rehabilitációjával, megerősítésével vagy fejlesztésével. Személyes tapasztalatok,

valamint a térséghez tartozás révén is nagyon sok eseményről, rendezvényről szerezhettem ismereteket. Továbbá félig strukturált interjúkat készítettem helyi elitekkel. Elemeztem sajtóanyagokat, kiadványokat, Kászon honlapját és Facebook profilját. A terepmunka és adatgyűjtés eredményei alapján öt témakörbe csoportosítottam a térségi identitásépítési kezdeményezéseket és programokat (téralakítási folyamatok, identitásépítési közösségi események, a lokális identitás kifejezéssel kapcsolatos fontosabb termékek, digitális tartalmak). Jelen tanulmányban deskriptív formában mutatom be ezeket az eseményeket és programokat azzal a céllal, hogy átfogó képet prezentáljak a térség ilyen irányú folyamatainak egészéről. Az egyes részterületekből további részleírások végezhetők, esettanulmányok készíthetők, amelyek révén még jobban feltárható az identitásépítés és a térségi társadalom közti kapcsolat.

Identitásépítési események, programok a térségben

Az alábbiakban összegyűjtöttem a településen végbemenő lokális identitási folyamatok fontosabb tényezőit. Ezen belül külön csoportosítottam a téralakítási folyamatokat, amely magába foglalja a térátrendezési tevékenységeket, új térelemek létrehozási folyamatait, épületeket/emlékházakat, valamint borvíz források felújítási folyamatait. Továbbá regisztráltam az identitásépítési közösségi eseményeket, a lokális identitás kifejezésével kapcsolatos fontosabb termékeket, digitális tartalmakat, valamint a térség szakmai tematizációit.

Téralakítási folyamatok

a. Térátrendezési tevékenységek

Kászon község településein egyik leghangsúlyosabb térátrendezésként említhető a kászonaltízi központ átrendezése amely 2007-ben történt. Az átrendezés egy kis parkosítással is járt, így az emlékmű (a két világháborús kopjafa) kultúrotthon felőli oldalát lezárták, a kultúrotthon kerítését lebontották és elkezdték beparkosítani az így kapott teret. Ez volt az első ilyen jellegű kezdeményezés Kászon községben. Virágokat és fákat ültettek, járdákat alakítottak ki és padokat helyeztek el, lámpákat szereltek fel. Igyekeztek egy kedves, barátságos, hangulatosabb faluközpontot létrehozni mely a község arculatát is képviseli. Ez a tér lett a falunapok egyes rendezvényeinek a helyszíne, valamint a heti egy alkalommal történő piac tere is.

A kászoniak életében fontos dolog volt a községi utak aszfaltozása. 2008-ban kezdődtek a munkálatok, ami egy folyamatos projektnek számít, ugyanis napjainkban is tart, illetve a meglévő aszfaltos utak folyamatos javítása is szerves része a község életének. Ugyanakkor a községi utak mellett a mezői utak javítása is fontos téralakítási folyamatnak bizonyult. Ezzel is segítve a gazdálkodó emberek életét, ösztönözve az itthon maradáshoz, hagyományos gazdálkodást.

b. Új térelemek létrehozásának folyamatai

A település belső fizikai terében új térelemek a székelő faragott helységnévtáblák, amelyeket 2011-ben állítottak, igazítva a település identitásához. Addig a faluban csakis fém falutáblák voltak elhelyezve, amelyek dűledezésnek indultak, a rozsdás is marni kezdte. A táblák kicserélése szükségszerű volt, így Kászoni Község Önkormányzata megbízásából az új fém helységtáblák mellé fából faragott táblák is kerültek, melyeket egy helyi fafaragó, Lakatos Sándor készített.

Kászoni határában áll egy keresztfa, amely a Hármaskeresztfa nevet viseli. A történelem során ezt a keresztfát többször is újakkal helyettesítették. Utoljára 2011-ben állítottak újat. A hiedelem szerint ez a keresztfa sokszor megmentette Kászoni népet a pusztulástól, legutoljára például a II. Világháborúkor. A kereszt túlélte a szocializmust, 2011-ben elvitték a Kászoni Tájháza és helyére újat állítottak. 2011. június 19-én áldották meg az új keresztfát (András, 2015).

c. Épületek/emplékházak

Egy hangsúlyos és a falu számára is nagyon előnyös átrendezésnek bizonyult a községi könyvtár átköltöztetése. Hosszú ideig a kászoni Balási-kúria adott otthont a csaknem 13 ezer könyvnek. Innen költöztették át 2009-ben Kászoni Község Önkormányzata központjába, a kultúrotthon mellé, ahol addig Kászoni Község Önkormányzata működött. Az épületet felújították és otthont találtak a könyveknek. Névadó ünnepségen az új könyvtár felvette a Miklós Márton nevet, aki 1941-ben került kántortanítói Kászoni, majd a későbbiekben iskolaigazgatóként is tevékenykedett.

A lokális identitás szempontjából nagy jelentőséggel bírt a „Dr. Lukács Mihály” Gimnázium udvarán található műfüves pálya felépítése, amelynek a munkálatai több évig elhúzódtak, de végül 2017 őszére sikerült befejezni. A sportpálya létrejötte a falu közösségi életét is némileg felélénkítette, ugyanis nem csupán az iskola használja, hanem a község lakói is.

A Kászoni Tájmuzeum szintén költöztetésen esett át. Az 1960-as 1970-es években Miklós Márton, akkori tanító indította el a kászoni néprajzi gyűjtést. A tár-

gyak száma növekedett és hamarosan otthonra is találtak a kászonimpéri Balási-kúria épületében. A '90-es évek végére már nem volt látogatható, a szű és moly kezdte a tárgyakat, betörések is előfordultak, az értékesebbnek gondolt tárgyak eltűntek, ugyanakkor az épület is más kezekbe került. Így Bodó Imre civil összefogással, a Mereklye Egyesület létrehozásával egy általa vásárolt házba költöztette a múzeum megmaradt darabjait. Így bármikor meglátogatható új és hiteles környezetben.

Kászonszék legrégebbi településén, Kászonimpéren található a már fentebb is említett Balási-kúria, mai nevén Szent Katalin Gyermekotthon. A Balázi-kúriát 1833-ban építették újbarokk stílusba kászeni szakmunkások bécsi mesterek vezetésével (Vincze, 2002). Balási S. József (1778–1855) csíkszéki főkirálybíró egykori háza Hargita megye hivatalos műemlékjegyzékében műemlék épületként szerepel. Nem volt utódja, a kúriát és a hozzá tartozó birtokot halála előtt a gyulafehérvári római katolikus érsekségnek adományozta. A Kászeni Tájmuzeum és könyvtár működött falai között. A lerobbant állapotú épületet Böjte Csaba ferences szerzetes, a Dévai Szent Ferenc Alapítvány elnöke kapta használatba az érsekségtől bentlakó gyermekotthon létesítésére. A kúriát eredeti szépségébe állították vissza. Így ma a Szent Katalin Otthon működik benne, melynek avató ünnepségét 2011. december 18-án tartották.

2015-ben újították fel a Kászonújfalvi Római Katolikus Templomot. Újrafödtek a tetőt, felújították a külsejét, valamint teljesen felújították a plébánia épületét is. Ugyanígy, 2016-ban fejezték be a Kászonjakabfalvi Római Katolikus Templom restaurálását. A helyiek kalákaival besegítettek a munkálatokba. A hétköznapi, évközi vasárnapi szentmisék mellett nagyon erős a törekvés az ünnepek közösségi megünneplésére, a gyerekek teljes körű bevonására, a hívő élet egyre nagyobb gyakorlására. A megkérdezettek szerint ez alapvetően a plébános érdeme. Mindkét falnak Veress Sándor a papja és egyaránt sikerült felélénkíteni az egyházi életet.

A szakrális tér részét képezik az újonnan felépült ravatalozók is. Az altízi és jakabfalvi templomok közelében építették fel a ravatalozókat, Kászonújfaluban pedig a temetőnél lévő kápolna mellé. Az építési munkálatokban főként Újfaluban és Jakabfalvában a lakosság is kivette a részét.

Idegenforgalmi látványosság az altízi bástyás kőfallal övezett XV. századi alapítású templom, melyet a XIX. század végén neobarokk stílusban átépítették. A templom őrzi a XV. századi elődjének a díszes kőbordázatú szögletes szentélyét, egyszerű, de szokatlanul magas szentségtartó fülkáját és csúcsíves diadalívét. A restaurálás során három székelő rovársíros emléktöredékre bukkantak (Vincze, 2002).

A kulturális élet szempontjából meghatározó a községben található három kultúrotthon. Mindhárom épületen jelentős újíításokat végeztek. Elsőként, 2005-ben történt a Kászonaltizen található kultúrház teljes körű felújítása. Ezután a következő újíítás a Kászonjakabfalvi Kultúrotthonon, majd a Kászonújfalvi Kultúrházon folytatódott. Ezek a kultúrotthonok több különböző programnak is a helyadói, több funkciót is betöltenek, mint például: színházterem, lakodalmas terem, konferencia terem, táncpróbák helyszíne, karácsonyi vásár helyszíne stb. Bár a helyiek szerint mindhárom Kultúrház viszonylag kicsi.

Kászonújfalú központjában egy emlékmű áll. A kőkereszt több mint száz hősre, a két világháborúban elesett katonákra emlékezteti az utókort. Itt történik a március 15-ei megemlékezés, valamint az emlékmű körüli tér több egyházi ünnepnek is a színhelye. Egyfajta közösségi térként szolgál a helyieknek, ugyanis a templom mellett van, így a vasárnapi szentmisék utáni találkozó hely a helyiek számára.

A fentebb említett emlékmű mellé egy tájházat rendeztek be. Veress Sándor helyi plébános elmondása szerint a helyi közösség 2000. május 20-án határozta el, hogy a Milleniumi év keretén belül kell valamit alkossanak. Az egyház tulajdonában levő kántortanító lakást feljavították és ebből lett a Szent Miklós nevet viselő tájház, amely gyülekező hely jelleggel és régiségeket megőrző helyként szolgál. 2001. december 6-án a Szent Miklós búcsúünnepen Tamás József püspök szentelte fel a kereszténység 200 és a magyarság ezer éves évfordulójára. A plébános úgy véli, hogy a fő kezdeményező Fábián Dénes akkori plébános volt. A muzeális értékeket őrző házikóban első világháborús emlékeket állítottak ki. Népművészeti tárgyak, népviseleti öltözékek is megtekinthetők, mindezek egy kis összefoglalót adnak a helyi szokásokról, Újfalu múltjáról.

2013-ban jött létre Kászon községben az Önkéntes Tűzoltók Egyesülete, így 2014-ben sikerült létrehozniuk pályázat által egy felszerelt tűzoltó szertárt, valamint funkcionális felszerelést is kapott a 30 tagból álló önkéntes tűzoltó csoport.

d. Borvízforrások felújítása

2014 augusztusában kezdtek neki a Fehérkői borvíz felújításának. Mihai Eminescu Trust Alapítvány (MET) valamint helyi kalákázók segítségével egy hét alatt teljesen felújították a borvízforrást. A Kászonaltízi Közbirtokosság már korábban kialakított a forrás mellett egy kempingező helyet. A kalákázók többek között kialakítottak egy parkoló részt, egy színpadot, a kőépítmény fölé egy filagóriát, levakolták a kőépítmény külső és belső oldalait, és kitisztították a forrást. Szent István napján megtartották a borvízforrás hivatalos avatását. Ettől kezdve minden évben ilyenkor

egy ünnepséget tartanak a borvízforrásnál a Kászonaltízi Közbirtokosság szervezésében, ahol összegyűl az érdekelt közösség és a szentmisét végig hallgatva évről évre eltöltenek egy piknikező napot.

Sóskútfürdő egy szabadon használható gyógyfürdője a községnek. A kászoni medence szélén, Kászonújfalu és a Nyerges-tető között található. A forrás környékét 2009-ben építették ki, saját erőforrásból, a helybéliek segítségével. A fürdő a kászoniak hétvégi üdülőhelyeként, valamint a helyi jellegű rendezvények színteréül szolgál. A forrás különleges összetételű, ként és egy kis sót tartalmaz, kiváló különböző betegségek gyógyítására, fürdőként vagy ivókúraként a cukorbetegség kezelésére. Az avató ünnepséget 2009. július 25-26-án tartották. Korábban a Sóskútfürdő nem létezett mint közösségi tér (magánszemély tulajdona, így csak kaszálóként funkcionált). Az avató ünnepség után olykor kisebb felújításokat végeznek, többek között a Kászonújfalvi Közbirtokosság.

Identitásépítési közösségi események

Kászon községben is rehabilitálásra kerültek azok az ünnepek, amelyek megtartására nem volt lehetőség a szocializmusban: *Március 15-i megemlékezések, Falubúcsú, 56-os megemlékezés, Farsangtemetés, Szüreti bál* stb. Ugyanakkor létrehoztak olyan eseményeket is, amelyek közösségépítő hatással bírnak, mint például a 2015-ben elkezdett *Karácsonyi Vásár*, vagy a 2017-ben elkezdett *Kézműves Vásár* stb.

Viszonylag fiatal eseménynek mondható a 2004-ben először megrendezett *Kászoni Sokadalmi Falunapok*. Rájöttek arra, hogy a hagyományos egyházi ünnepek mellett szükség van olyan eseményekre is, ahol a község lakói kapcsolódhatnak, szórakozhatnak és együtt lehetnek. Így megszervezték a *Sokadalmi Falunapot*, amelyet több éven keresztül szerveztek, de az utóbbi néhány évben elmaradt. Ez az esemény összefogta az öt települést és a községközpontban zajlott. Az esemény keretén belül a polgármester felköszöntötte a 18 éveseket, ezzel is megpecsételve, hogy ők felnőtté váltak. Bár a falunapok mára már nem szerveződnek meg, hagyománnyá vált a 18 évesek köszöntése, amely minden évben megtörténik. A helyi önkormányzat nem csupán a *18 évesek köszöntését* szervezte meg, hanem 2008-tól a község időseit is felköszöntötték. Az önkormányzat, a pedagógusok és gyerekek segítségével évről évre megszervezi az *Idősek napját* ahol kisebb csomagokkal, műsorral és ebédrel fogadják a községbeli 80 évet betöltött embereket. A község minden falujának külön egyházi búcsú ünnepe van. A *Kászoni Sokadalmi Falunapokkal* ellentétben ezek szerényebbek, itt leginkább a szentmiséken van a hangsúly. Ezekre az eseményekre a

segédpüspök és térségi papok is érkeznek. Kászonfeltíz búcsús ünnepe Katalinkor, vagyis november 25-én van. A múltban ezt a búcsút a Feltíz határában lévő mára már romos állapotú Katalin-kápolnánál tartották. Később ezt az ünnepet is inkább Altízben kezdték tartani 2017-ig. 2017 novemberében a Kászonfeltízi Közbirtokosság megszervezte ismét a romos Katalin-kápolnánál Feltíz búcsúünnepét, vagyis a *Katalin-búcsút*.

Kászonimpéri kápolna búcsúünnepé mindig a pünkösöd utáni tizedik napra esik, ugyanis itt az *Úrnapja búcsút* tartják. Ekkor nagyon sok plébános érkezik a faluba és körmenetet szerveznek az altízi kápolna elől az impéri kápolnához. A kislányok virágot hintenek, a plébánosok, ministránsok és a hívek énekelve vonulnak. Az Oltáriszentséget rendszerint a miséző pap vagy püspök viszi díszes baldachin alatt. Az utca ki van díszítve, négy oltárnál állnak meg útközben, ahol egy-egy evangéliumi részletet olvas fel a pap, vagy a diakónus, majd áldást ad, utána folytatódik a körmenet. Ilyenkor búcsúfiát is lehet vásárolni, ugyanis kipakoló árusok állnak az út szélén, így a szentmise után mindenki „búcsúfiát” vihet haza.

Külön, a kászonaltízi római katolikus templom búcsúját november utolsó vasárnapján, *Krisztus király ünnepén* tartják.

Kászonújfalunak két búcsúja is van. Az egyik a *Szent Miklós Búcsú*, a másik a *Boldogasszonyi búcsú*, ugyanis ezen a településen megtartják a templom és a kápolna búcsúünnepét is.

2008-tól minden évben október 23-án, *1956-os megemlékezést* tartanak Kászonaltíz központjában a két világháború emlékére állított kopjafánál. Kisebb méretű esemény, kevesen vesznek részt az emlékezésen, ahol gyertyát gyújtanak és csendben emlékeznek. Leginkább azok a személyek mennek erre a megemlékezésre, akik részt vettek a Kiskunmajsán minden évben megrendezett 1956-os történelmi táborban és mélyebben ismerik a történelem ezen részét.

Március 15-ét minden évben megünneplik a kászonaltízi kultúrotthonban valamint a központban található két világháborús emlékműnél. A gyerekek énekekkel, versekkel készülnek erre az eseményre, koszorúznak az emlékműnél. Ugyanakkor a fentebb említett kászonújfalvi emlékműnél is tartanak megemlékezést, műsort a kézdivásárhelyi Apor Péter Gimnáziummal közösen.

Szent István napján *búcsút* tartanak a fehérekői borvíznél. Ez a búcsú viszonylag még nagyon fiatal, ugyanis 2017-ben szervezték meg harmadjára, viszont Kászonaltízi Közbirtokosság hagyományt szeretne kovácsolni belőle. A község lakói felmennek a borvízhez, szentmisén vesznek részt, ünnepelnek, együtt vannak és kikapcsolódnak.

A lokális identitás kifejezésével kapcsolatos fontosabb termékek

Az utóbbi időben több kiadvány jelent meg, amelyek a kászoni identitással kapcsolatba hozhatók. Egy ilyen könyvsorozat például András Ignác iskolaigazgató, néprajzkutató, helytörténész munkája az alábbi címekkel: *A templom közelében még a sírban is* (2008), *A halálkapu mögött* (2009), *Temetőjük a nagyvilág* (2009), *A kőkerteren túl* (2009), *Kápolna a falu felett* (2009), *Kászonszék népi gyógyászata* (2011, 2. bővített kiadás 2013), *Tudomány s erény díszére, Lapok a kászonszéki oktatás 400 éves történetéből* (2014), *Kászonszéki lélekharangok* (2015), *Krisztus Király tiszteletére* (2017), *A Szentlélek oltalmában* (2017). Ugyanakkor ilyesfajta írása született Fábíán Dénes plébánosnak is *Kászon völgye keresztjei* (2008) címmel. 1992-ben Imre István és Pataki József megírták a *Kászonszéki krónika 1650-1750* című könyvet. Kisné Portik Irén: *Szépanyám szőtte, dédanyám varrta és hímezte* (2015) címmel írt könyvet Csík-, Gyergyó- és Kászonszék népviseletéről. Roediger Lajos: *Kászonszék és Háromszék néprajzos szemmel* (2012) című könyvét írta meg.

A könyvek kiadása mellett másik fontos lokális identitással kapcsolatos termékeknek számít a helyi újság. 2005-től 2008-ig működött rendszeresen, ami három havonta jelent meg, tartalmazva minden fontos információt a térség történéseivel kapcsolatban. Ezt az újságot igyekeztek eljuttatni a községben minden családhoz. Nagyon sok esetben a közösség innen értesült az eseményekről, hírekről.

Digitális tartalmak: Kászon WEB- és Facebook oldala

Kászon Község Önkormányzata nyolc éve rendelkezik webes felülettel, valamint saját Facebook oldallal. Az önkormányzat nagyon sokrétű célcsoporttal rendelkezik, amelyet többnyire a helyi lakosság, helyi szervezetek, különböző civil szervezetek és egyházak, turisták képeznek. Kászon Község honlapját a kutatásom óta 2020 januárjában átalakították, így az előző honlap elemzése helyett, az új honlapot vizsgáltam meg. A honlapot megnyitva András Zoltán polgármester köszöntő szövege, fotója és elérhetőségei láthatók. Lefele görgetve az ügyfélfogadás programja, valamint az önkormányzat címe és különböző felületeken való elérhetőségei. A honlap nyitóképe rendezett, átlátható és a település hangulatát, imázsát hitelesen tükrözik a megjelenő faluképek, helyi tájat ábrázoló fotók. A honlap felső részén átlátható menüsor van, segítve ezzel az online felületen való könnyebb tájékozódást. Az első menüpont az „Önkormányzat” elnevezést kapta. Ezen belül a letölthető pénzügyi dokumentumok, típusnyomtatványok, közigazgatási átláthatóságok, ügyintézés (fogadóórák és ügyfélfogadási program), közérdekű információk, álláshirdetések, kép-

viselői testület névsora és a képviselői testület határozatai találhatóak. A második menüpont a „Hírek”, ahol az aktuális információkat közlik. A harmadik menüpont a „Községünk” elnevezést kapta, amely a község öt településének bemutatását, valamint a község történelmét és kultúráját tartalmazza. A negyedik menüpont az „Intézmények”, amely a község intézményeit és egyesületeit tartalmazza (Egyház, Oktatás, Közbirtokosságok, Egészségügy, Szent Katalin Gyermekotthon, Kászon Egyesület, Önkéntes Tűzoltók Egyesülete, KMB Motors Egyesület). A következő menüpont a „Testvértelepülések”, amely a hét település felsorolását tartalmazza, és rákattintva át lehet menni a testvértelepülések saját weboldalára. Az utolsó menüpont a „Galéria”, ami jelenleg még üres. A honlap alsó jobb sarkában egy Chat funkció is van, ahol kérdezhetnek az érdeklődők.

Kászon Község Önkormányzata rendelkezik Facebook-oldallal is „Kászon község” néven. Ez egy teljesen naprakész oldal, ahol sokféle témában értesítik az érdeklődőket (könyvbemutatók, rendezvények, hivatalos ügyek, útjavítások, Kászonról, kászoniakról szóló írások, filmek stb.). Ez a felület váltotta fel a helyi újságot. Az önkormányzat leginkább ezzel a kommunikációs csatornával céloz meg minden korosztályt.

Térségi szakmai tematizációk

Korábban is foglalkoztak térségi kutatásokkal, szakmai tematizációkkal a térséggel kapcsolatosan. A rendszerváltás előtti időszakban például dr. Kós Károly végezett kutatásokat 1952-ben, amelyek eredményeit a *Kászon székely népművészete és Erdély népi építészete* című könyvekben közzétették. Továbbá, az 1980-es évek közepén, a sepsiszentgyörgyi Tervező Intézet munkatársai végeztek felméréseket, többek között Kászonban is. Ezeket Zakariás Attila építész utólag még kiegészítette és feldolgozta (kiadvány és kiállítás formájában). Ugyanebben a témában végeztek kutatást 1995-ben az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Népi Építészeti Diákköre (NTDK) dr. Szabó László vezetésével. Továbbá 1972-ben Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit és Dr. Nagy Jenő kutatták a kászon székely népművészetet, majd később Vincze Mária esettanulmányt készített.

A tanulmányban nagyobb hangsúlyt fektettem az 1989 utáni szakmai tematizációkra.

2015-ben készült Kisné Portik Irén *Szépanyám szőtte, dédanyám varrta és hímezte* című könyve, amelyben Csík- és Gyergyószék mellett a Kászonszék népviselete és néprajzi elemzése is megtalálható. Több államvizsgadolgozat, disszertáció,

valamint a pedagógusi pályán elnyerhető I.-es fokozati kutatás is készült Kászonról. Pinti Katalin Turizmusföldrajz szakon kutatta a kászoni medence turisztikai potenciáljait. Ugyanakkor I.-es fokozati dolgozatként Vorzsák Margita (2011) az ásványvizek jelentőségéről végzett kutatást a Kászonok turisztikai fejlesztésében.

Gellényi Kriszta a Szegedi Tudományegyetem Ökológia Tanszék diákja többek között a fenntartható tájhasználatot és a hagyományos ökológiai tudást vizsgálta. Kutatómunkája: *Hagyományos ökológiai tudás és ökoszisztémaszolgáltatás-gazdálkodás Kászonban*. Ugyanakkor kutatótársaival Margóczy Katalinnal és Palásti Péterrel: *Az emberi döntések szerepe a kászoni cserjésedésben, erdősődésben* címmel is végeztek kutatást.

Összegzés

Tanulmányomban a Kászon mikrorégióban zajló identitásépítési folyamatok feltárásával kapcsolatos eredményeket ismertettem. A vizsgált területen a mikrotér-ségi és lokális identitás szerkezet többnyire egybeesik, habár az öt település külön is rendelkezik saját identitáselemekkel. Tanulmányomban én ezt együtt kezeltem a „mikrorégió identitása” és a „lokális identitás” kifejezések alatt. Nem csupán értékeltár volt a célom, hanem térelemek, események és folyamatok mentén rögzítettem az 1989 utáni identitásépítési gyakorlatokat. Több kategóriát hoztam létre az átláthatóság érdekében. A téralakítási folyamatokon belül rögzítettem a térátrendezéssel, az új térelemek kialakításával kapcsolatos kezdeményezéseket, az épületek felújításával és az emlékházak kialakításával kapcsolatos tevékenységeket, valamint a borvízforrások rendezését. A téralakítási folyamatok mellett fontos identitásépítő folyamatok voltak még a térségben a közösségi események, a lokális identitással kapcsolatos fontosabb termékek létrehozása, a térség digitális tartalmainak kialakítása, valamint a térségi szakmai tematizációk. Ez a munka a térségben hiánypótlónak számít, ami hozzájárulhat az 1990 utáni társadalmi folyamatok jobb megértéséhez, valamint hozzásegíthet fejlesztéspolitikai tervek és programok kidolgozásához is.

Szakmai konklúzió

Az elemzett lokális identitásépítési anyag alapján a következő szakmai következtetések fogalmazhatók meg:

- A vizsgált térségben a lokális identitásépítésre irányuló kezdeményezések száma jelentős.

- Az események, rendezvények időben folytonosak (egyes esetekben periodikusak), és a rendszeresség jellemzi (vagy jellemezte hosszabb ideig) azokat.
- Sok esetben lehet tapasztalni a folytonosságot.
- Az ilyen irányú kezdeményezések a fizikai tér átalakításától a közösségi ünnepekig a térségi társadalom minden fontosabb szegmensére kiterjednek.
- A helyi eliteknek meghatározó szerepe van az egyes folyamatokban.

További lépésként kutatni lehetne azt, hogy ezek a kezdeményezések – legyen szó téralakításról vagy közösségi ünnepről – milyen mértékben hatottak a közösségi tudásra, a térségi identitásszerkezetre.

Szakirodalom

- András, I. (2008): A templom közelében még a sírban is. Verbum kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2009): A halálkapu mögött. Verbum Kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2009): Temetőjük a nagyvilág. Verbum Kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2009): A kőkerden túl. Verbum kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2009): Kápolna a falu felett. Verbum kiadó, Kolozsvár.
- András I. (2011): Kászonszék népi gyógyászata. Verbum kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2014): Tudomány s erény díszére, Lapok a kászonszéki oktatás 400 éves történetéből. Verbum Kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2015): Kászonszéki lélekharangok. Verbum Kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2017): Krisztus Király tiszteletére. Verbum Kiadó, Kolozsvár.
- András, I. (2017): A Szentlélek oltalmában. Verbum Kiadó, Kolozsvár.
- Biró, A. Z – Bodó, J. (1992): A „hargitaiság” – egy régió identitásépítési gyakorlatáról. In. Bodó, J. (szerk.) Szimbolikus térhasználat: ünnepek, jelképek. Alutus Kiadó, Csíkszereda, pp. 66-72.
- Biró, A. Z. – Oláh, S. (1993): Emlékmű – jelkép – identitás. Esettanulmány egy emlékmű újjáépítéséről. In. Bodó, J. (szerk.): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. Pro-Print, Csíkszereda. pp. 63–82.
- Biró, A. Z. – Bodó, J. (2011): A „hargitaiság”. Egy régió kultúraépítési gyakorlatáról. In. Bodó, J. (szerk.) Szimbolikus térhasználat: ünnepek, jelképek. Alutus Kiadó, Csíkszereda. pp. 66-72.

- Biró, A. Z. – Krézsek, E. – Ozsváth-Berényi, H. – Aczél, Zs. – Biró, Z. Z. (2011/2019): Nemzeti identitás – lokális identitás – versenyképesség (2011). In. Bodó J. (szerk.) Vidék és társadalom. DOMUS csoportos kutatási programok. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Státus Kiadó, Csíkszereda. pp. 9-38.
- Blága, Á. (2015): Szimbolikus térfoglalási cselekvések „leltára” Felcsík kistérségben az 1989-es rendszerváltást követő időszakban (A Hargita Népe c. napilap 1990-1995 közötti anyagai alapján). In. Fedinec, Cs. (szerk.): Terek, intézmények, átmenetek. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.
- Bodó, J. (2000): A nyilvános és a privát. Az ünnep szerepe a szocialista nyilvánosság és a privát szféra működésében In. Bodó, J. (szerk.): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, pp. 161-183.
- Bodó, J. (2011): Kultúra, szimbólum, identitás. In. Bodó, J. (szerk.): Szimbolikus térhasználat: ünnepek, jelképek. Alutus Kiadó, Csíkszereda. pp. 63-65.
- Bodó, J. (2015): Szimbolikus térfoglalás, téralapú identitás. In. Biró, A. Z. – Gyetvai, Á. – Magyar, F. (szerk.): Kreatív fiatalok- Innovatív vidék. Státus Kiadó, Madéfalva, pp.46-53.
- Bodó, J. – Biró, A. Z. (2000): Szimbolikus térfoglalási eljárások. In. Bodó, J. (szerk.): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, pp. 9-42.
- Bodó, J. – Biró, A. Z. (2011): Szimbolikus térfoglalási eljárások. In. Bodó, J. (szerk.): Szimbolikus térhasználat: ünnepek, jelképek. Alutus Kiadó, Csíkszereda, pp. 23-36.
- Bodó, J. – Biró, A. Z. (2017): Szimbolikus térhasználat változó szerepben Replika – 5 (105) sz. pp. 147-161.
- Fábián, D. (2008): Kászon völgye keresztjei. Verbum kiadó. Kolozsvár.
- Fekete, É. (2005): Kultúra és területfejlesztés, 10. Évf. 3. szám, pp. 21-24.
- Ferencz, A. (2007): Kulturális értékek és jövőkép. In. Biró, A. Z. (szerk.) Székelyföldi elitek jövőképe. Alutus Kiadó, Csíkszereda.
- Imreh, I. – Pataki, J. (1992): Kászonszéki Krónika 1650-1750, Európa-Kritérion, Budapest-Bukarest.
- KAM – Regionális és antropológiai kutatások központja (2011): Nemzeti identitás – lokális identitás – versenyképesség. Kézirat, Csíkszereda.

- Káposzta, J. – Tóth, T. (2013): Regionális és vidékfejlesztési ismeretek. Elméleti jegyzet, Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományok Centruma.
- Kiss A. (2011): Helyi fejlesztés, helyi identitás. A „Sikeres Székelyföld” Fórum-sorozat kiadványa. Altus Kiadó, Csíkszereda – Sepsiszentgyörgy.
- Kisné Portik, I. (2015): Szépanyám szötte, dédanyám varrta és hímezte - Csík-, Gyergyó- és Kászonszék népviseletének néprajzi elemzése, elkészítéseinek szabálya, a hajdani szövésmódozatok, öltéstípusok bemutatásával, az újraalkalmazás lehetőségével. Hargita Kiadóhivatal, Csíkszereda.
- Meyrowitz, J. (2005): A globalitás hajnala: A hely és önazonosság új élménye a globális faluban. Világosság 2005/6.
- OECD (2006): The New Rural Paradigm: Policies and Governance. OECD Publishing, Paris.
- Ray, Ch. (1998): Culture, Intellectual Property and Territorial Rural Development. In. Sociologia Ruralis, Volume 38, pp. 3-20.
- Roediger Lajos (2012): Kászonszék és Háromszék néprajzos szemmel. Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy.
- Vincze, M. (2002): Vidéki helyzetelemzés, Kászoni esettanulmány. Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda.
- Zsigmond, R. (2017): Épített örökség és helyi fejlesztés. *Pro Scientia Ruralis*. A Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány folyóirata. II. évfolyam – 2017. 2. pp. 110-127.

Abstract

The study presents the results of research on identity building processes in the Káson micro-region (Harghita County, Romania). Along the spatial elements, events and processes, the analysis presents the regional identity building practice after 1989 in the following five areas of activity: spatial formation processes, community events, creation of important products related to local identity, development of digital content in the region, regional professional thematizations.

Keywords: Káson region, local identity, local development